

HONORÉ DE BALZAC • Otuzundaki Kadın

Arif Bolat Kitabevi, 1945 (1 baskı)

La Femme de trente ans

İletişim Yayınları 2564 • Cemil Meriç Bütün Çevirileri 3

ISBN-13: 978-975-05-2303-8

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Güneş Akkor, Barış Özkul

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

Otuzundaki Kadın

La Femme de trente ans

ÇEVİREN *Cemil Meriç*

YAYINA HAZIRLAYAN
Mahmut Ali Meriç

HONORÉ DE BALZAC (Tours, 20 Mayıs 1799 - Paris, 18 Ağustos 1850). Fransa'nın Touraine bölgesindeki Tours kentinde doğan Honoré Balzac doğduğunda annesi henüz 19 yaşındaydı, doğar doğmaz çocuğu bir dadiya verdiler. Honoré aile ocağına geri döndüğünde 4 yaşındaydı. 1807-1813 yılları arasında Katolik bir eğitim veren Vendôme Koleji'ne devam etti. Yatılı olarak okuduğu ve 6 sene boyunca, tatiller de dahil evine hiç dönmediği yarım kalan bu eğitimden sonra, 1814 yılında 4 ay kadar Tours Koleji'ne devam etti. Babasının Paris'e tayin olması üzerine ailesiyle birlikte Paris'e gitti. Charlemagne Lisesi'nde okudu. 1816'da hukuk eğitimine başladı, aynı zamanda Sorbonne Üniversitesi'ndeki bazı derslere devam etti. 1819'da hukuk bakaloryasını başarıyla verdi ama mezuniyet imtihanlarına girmeyerek lisans diplomasını almadı. Babası emekliye ayrılarak ailesiyle beraber Paris'i terketti. Ama Balzac bu kentten ayrılmayı reddederek kendisini tamamıyla edebiyata adadı. Manzum bir tiyatro eseri kaleme aldı: *Cromwell* (1820). Eser pek ilgi görmedi. Bunun üzerine tarihi roman yazmayı düşünen Balzac, takma adla bir çok eser kaleme aldı. 1822-1827 arasında yazdığı bu gençlik romanları gelecekteki romanlarının tohumlarını içermektedir. Kalemiyle zengin olamayacağını düşünen Balzac ticarete atılmaya karar verdi. Bir yayınevi kurdu, bir matbaa satın aldı ama bastığı kitaplar satılmıyordu, ortakları tarafından yalnız bırakıldı ve 1826'da büyük bir borçla karşı karşıya kaldı. Editörlük hayatı hüsranla sona erince yeniden yazı hayatına dönmeye karar verdi. 1829'da siyasi ve askerî bir roman olan ve ilk defa kendi ismini taşıyan *Köylü İsyanı (Şuanlar)* adlı romanını yayımladı. Aynı yıl *Evliliğin Fizyolojisi* adlı eserini de kaleme aldı; eser, kadın okuyucular tarafından çok tutuldu. Balzac artık bir yazar olarak edebiyat dünyasındaki yerini almıştı. 1830'dan itibaren çeşitli edebiyat dergilerinde yazılar yazdı. 1831'de yayımlanan *Kırmızı Han* adlı eserinde soyadının başında "de" ekini kullanmaya başladı: Honoré de Balzac. Aynı zamanda *Tılsımlı Deri* adlı eseri üzerinde çalışıyordu, romanın baş kahramanı da kendisi gibi şöhret, servet ve kadın peşindeydi. 1831'de çıkan bu kitapla Balzac artık şöhretin zirvesindedir, yazdığı 3 eserle "editörlerin idolu, yayınevlerinin sevgili çocuğu, kadınların favori yazarı" olmuştur. *Tılsımlı Deri, İnsanlığın Komedi'si'nin* ana hatlarını belli olduğu yaratıcı dönemin başlangıcı eseri sayılır. Eserinin bütünümlü kavramaya yarayan "Felsefi İncelemeler" in temelinde yer alan bu romanın yanı sıra *Louis Lambert'i* (1832), *Seraphita'yı* (1835) ve *Mutlak Peşinde'yi* (1834) sayabiliriz. "Örf ve Âdetler üzerine İncelemeler" in içinde yer alan "Özel Hayattan Sahneler" *Gobseck*'le (1830) başlar, *Otuzundaki Kadın*'la (1831) devam eder. "Paris Hayatından Sahneler" in ilk kitabı *Albay Chabert*'dir (1832-1835), onu, *On Uçlerin Romanı* izler (1833-1835). "Taşra Hayatından Sahneler", *Tours Papazı* (1832) ve *Eugénie Grandet* (1833) ile şekillenir, "Köy Hayatından Sahneler" de *Köy Hekimi* (1833) ile başlar. Kendi deyişimiyle bir katedralinkine benzeyen eserinin planı artık ortaya çıkmıştır. "Örf ve Âdetler üzerine İncelemeler", "Felsefi İncelemeler" ve "Çözümleyici İncelemeler" olarak üç ana bölüme ayrılan eser "Örf ve Âdetler Üzerine İncelemeler" bölümü 6 alt bölüme ayrılır: "Özel Hayattan", "Taşra Hayatından", "Paris Hayatından", "Siyasi Hayattan", "Askerî Hayattan" ve "Köy Hayatından" sahneler. Bu dev eserin yapımında çok önemli bir aşamayı temsil eden ve "Özel Hayattan Sahneler" de yer alan *Goriot Baba* 1834'te yayımlandı. Bundan sonra romanlar giderek hızlanan bir tempo içinde yayımlanmaya başladı. Bunlar arasında *Vadideki Zambak'ı* (1835-1836), 1837-1843 yılları arasında yazılan *Kaybolan Hayaller'i*, *Nüsingen Bankası'nı* (1838), *Köy Papazı'nı* (1839), 1838'le 1847 arasında kaleme alınan *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti'nin*, *Bette Abı'ı* (1846), *Kuzen Pons'u* (1847) sayabiliriz. *İnsanlığın Komedi'si'nin* tamamını 145 başlık altında toplamayı planlayan Balzac, 1845'te sadece 85 eser kaleme alabilmişti. Sonuç olarak *İnsanlığın Komedi'si*, yazarın hayatında yayımlanan 90 eserle sınırlı kalacaktı. Eser bütünüyle o dönemin tarihi ve sosyal gerçeklerinin tamıkgünü yaparken aynı zamanda 1789'dan itibaren Fransa'da süre gelen toplumsal değişimi ve 1815'le 1848 arasında Fransız burjuvazisinin yükselişini izlememize de olanak sağlar. Gazetecilik de yapan Balzac iki kısa ömürlü dergi çıkardı: *La Chronique de Paris* (1835) ve *Revue Parisienne* (1840). Anne sevgisinden mahrum büyüyen Honoré bu sevgiyi ve aşkı kadınlarda aradı. İlk sevdiği kadın kendisinden 22 yaş büyüktü, Mme de Berny, onun için hem bir anne hem bir sevgiydi. Yazarı şekillendirdi, korudu, destekledi. 1821'de başlayan ilişkileri 1836'da Mme de Berny'nin ölümüyle sona erdi. Ama gerçek aşkı, son olarak sevdiği Polonyalı bir kontes olan Evelyne Hanska'da buldu. 1832'de yazışmalarla başlayan ilişkileri ancak 17 yıl sonra 1850'de gerçekleşen evlilikleriyle taçlandı ama evlendikten birkaç ay sonra 51 yaşındaki yazar hayata veda etti. Önceleri liberal bir görüşe sahip olan Balzac, zaman içinde monarşizmi ve kralçığı benimsedi ama eserlerini kaleme alırken gerekirse siyasi kanaatlerinden ve sınıfının önyargılarından sıyrılmasını da bildi. Fransız romanının bu üstün yazarı zamanının ve sonraki yüzyılın bir çok yazarını da derinden etkiledi. Eserleri, Türkçe de dahil, dünyanın pek çok diline çevrildi, yazar hakkında pek çok kitap yazıldı. Paris'in "Pere Lachaise" mezarlığında yatan Balzac, arkasında elliye yakın tamamlanmamış eser bıraktı. Paris'te son yaşadığı evlerden biri Balzac Müzesi'ne dönüştürüldü.

*Ressam Louis Boulenger'ye
ithaf edilmiştir...*

CEMİL MERİÇ, 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizce'yi anlıyor, Arapça'yı, kendi ifadesiyle, "söktüyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan*, *Yücel*, *Gün*, *Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemeydi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974), *Umrandan Uygarlığa* (1974), *Mağaradakiler* (1978), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'in *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Batı'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabı daha yayımladı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinden "gözden geçirilmiş yeni baskısı" yapılan kitaplar ise şunlardır. *Bu Ülke* (1983), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon İlk Sosyolog, İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygarlığa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Lehçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyat olarak tamamlandı.

Kitap yayına hazırlanırken Cemil Meriç'in özgün çevirisine sadık kalmıştır.
Bütün dipnotlar Cemil Meriç'e aittir.

1813 Nisanı başlarında, Parislilerin o yıl ilk defa sokaklarını çamursuz, semalarını bulutsuz görecekleri güzel günlerden birini müjdeleyen bir pazar sabahıydı. Kuşluk üzeri, dinç ve oynak iki at koşulu muhteşem bir fayton Castiglione Sokağı'ndan Rivoli Sokağı'na çıktı ve Feuillant'lar seddinin ortasındaki yeni açılan parmaklıkta bekleyen birçok arabaların arkasında durdu. Bu hafif arabayı süren zatın, gamlı ve hastalıklı bir hali vardı. Sarı kafatasını güçlkle örten kır saçlar, onu olduğundan yaşlı gösteriyordu. Dizginleri, faytonunu takip eden atlı uşağa fırlattı ve bir genç kızı kucağına almak için arabadan indi. Narin güzelliği civarda dolaşan aylakların dikkatini çeken bir küçük hanım, basamağa gelince, kendini cana yakın bir eda ile kılavuzunun kollarına bıraktı ve ellerini boynuna doladı. İhtiyar, yeşil repisten¹ robunun süslerini buruşturmadan onu kaldırıma koyuverdi. Bir âşık bu derece itina gösteremezdi. Herhalde yabancı zat bu kızın babası olacaktı. Küçük hanım, teşekkür falan etmeden, teklifsizce koluna geçti ve onu acele bahçeye sürükledi. İhti-

1 Reys: İpek veya yünden pek kuvvetli bir kumaş (Şemseddin Sami).

yar baba, bazı delikanlıların hayran hayran baktıklarını fark edince, yüzünü solduran keder izleri, bir an için siliniverdi. Gerçi gururunu son yem olarak sunduğu aldatici hazlara insanların artık boş vermeleri gereken çağa çoktan varmış bulunuyordu. Amma yine de gülümsedi. Kızın kulağına:

“Seni karım sanıyorlar,” diye fısıldadı ve belini doğrultarak onu çileden çıkararak ağır adımlarla yürümeye koyuldu.

Sanki kızına yaranmak istiyordu. Mütecessisler [meraklılar], onun kahverengi satenden potinler giyinmiş mini mini ayaklarını, yakalı bir robun teressüm ettirdiği [şekillendirdiği] bu nefis endamı, işlemeli geniş yakalığının örtemediği bu taze gerdanı yan gözle süzdükçe, galiba küçük hanımdan çok kendisi haz duyuyordu. Kız adım atarken arada bir robu dalgalanıyor, potinlerin üstünde ajorlu ipek çorapların kalıp gibi sımsıkı sardığı yuvarlak bacaklar görünüyordu.

Zarif mantosunu kuşatan al taftanın pırıltıları, çizgilerinde ışıldaayan arzu ve sabırsızlık yüzünün pembe ve beyaz rengine bir kat daha şaşaa veriyordu. Gezenlerden birkaçı etrafında kumral saç bukleleri oynayan bu taze çehreyi doya doya seyretmek veya bir kere daha görmek için çiftin önüne geçti. Yay gibi kavisli kaşlarının altında, uzun kirpiklerin harelediği badem gibi iri, siyah gözleri vardı. Berrak bir seyyale [akıntı] içinde yüzen bu güzel gözler tatlı bir muziplikle yanıyordu.

Bu haşarı çehreye ve göğsünün altındaki kemere rağmen latif ve cazip kalan büste gençlik ve hayat hazinelerini saçıyor. İltifatlara hiç aldırış etmeyen genç kız, adeta helecanla Tuileries² Sarayı'na bakıyordu. Belli ki bu telaşlı ge-

---

2 Tueileries: Fransız tacdarlarının şöret ve haşmetine sahne olan meşhur saray. Temeli, muhteris fantezisi Louvre'e sığmayan Catherine de Medicis'nin emriyle atıldı. Fakat uzun zaman bir krallar otağından çok, krallara layık bir saray olarak kaldı. XIV'üncü Louis tantanalı şölenlerinden birçoğunu burada verdi. İhtiyar Voltaire'in taç giyme merasimi bu entrikalar yuvasında yapıldı. İhtilal Tuileries ve Louvre'u “kralın ikametine tahsis edilen”, “ilme ve sanata

zintinin hedefi orasıydı. On ikiye çeyrek vardı. Vakit bu kadar erken olduğu halde, hepsi de özene bezene giyinmiş birçok hanım, saraydan dönüyor; ikide bir, içlerinin çektiği bir manzarayı kaçırdıkları için geç kalışlarına esef eder gibi küskün küskün arkalarına bakıyorlardı. Bu keyfi kaçan nazeninlerin öfke ile söyledikleri birkaç söz, küçük hanımın kuşağına çarpmış, onu garip bir surette kuşkulandırmıştı.

İhtiyar, alaydan çok merak dolu gözlerle, arkadaşının şirin çehresinde dalgalanan sabırsızlık ve korku alametlerini süzüyordu. Belli ki bu dikkatinde babalığa has gizli endişeler vardı.

1813 yılının on üçüncü pazarıydı. Napoléon iki gün sonra o uğursuz cenge çıkacak, Bessières'i,³ Duroc'u⁴ kaybedecek, Lutzen⁵ ve Bautzen⁶ gibi anılmaya layık iki zafer kazanacak; Avusturya'nın, Saksonya'nın; Bavyera'nın ihanetine, Bernadotte'un⁷ kahpeliğine şahit olacak ve o korkunç Leipzig Savaşı'na tutuşacaktı. Bu büyük ve muhteşem geçit resmini imparator emretmişti. Parislilerin ve yabancıların uzun zaman hayranlığını uyandıran törenlerin sonuncusuydu bu. Napoléon Avrupa ile düelloya hazırlanıyordu.

---

ait bütün mebaniyi" kucaklayan bir "milli saray" ilan etti. 1791'de, kurtuluşu firarda bulan bedbaht XVI'nci Louis burada "ikamete memur" edildi. Milli kurtuluş komitesinin devleri içtimalarını bu salonlarda yaptılar. 9 Termidor, Robespierre ve Saint-Just bu sarayın bahçesinde idam hükmünü dinlediler. 1800 tarihlerinde Josephine'le beraber buraya giren Bonaparte, 1814'te Marie Louise'le birlikte buradan ayrıldı. XVIII'inci Louis, X'uncu Charles nam tacdarlar burada tünediler. III'üncü Napoléon sergerdesi [elebaşı] de inini burada kurdu.

3 Bessières: Lutzen savaşında can veren meşhur Mareşal.

4 Duroc: Bautzen savaşında can veren meşhur General.

5 Lutzen: Saksonya'da bir şehir. Napoléon burada Rusları ve Almanları yendi. (1813)

6 Bautzen: Saksonya'da bir şehir. Napoléon burada Rusları ve Almanları yendi. (1813)

7 Bernadotte: İhtilal ve imparatorluk savaşlarında nam veren Fransız Mareşali. 1813'te Fransa'ya karşı savaşan müttefikler cephesine katıldı ve 1818'de XIV'üncü Charles adıyla İsveç kralı oldu.

İmparator ordusu, intizam ve heybetiyle, bazen o deve bile parmak ısırtan mahirane manevralarını o gün son defa olarak icra edecekti.

Acı bir düşünce bu seçkin ve meraklı kalabalığı Tuileries'ye sürüklüyordu. Sanki herkes istikbali seziyor, ve hissediyordu ki Fransa'nın bu kahramanlık çağları –bugünkü gibi– adeta bir efsane rengine bürününce bu sahneler muhayyilede [hayal gücü] sık sık canlanacak.

Genç kız ihtiyarı sürükleyerek, muzip muzip, “Hadi babcığım,” diyordu. “Daha hızlı yürüyelim. Bak davul sesleri duyuyorum.”

“Askerler Tuileries'ye giriyor da; onların gürültüsü.”

İhtiyarı gülümseten çocukça bir hüznle: “Yahut resmî geçit yapıyorlar,” diye cevap verdi, “Herkes dönüyor.”

Aceleci kızının neredeyse arkasında yürüyen baba:

“Canım, merasim daha yarımda başlayacak,” dedi.

Afacan sağ kolunu öyle sallıyordu ki, koşmak için ondan yardım görüyor zannederdiniz. Mini mini eldivenli parmaklarında sabırsızlıkla mendilini buruşturuyordu. Dalgaları yaran bir sandalın küreğine benziyordu bu el.

İhtiyar kâh gülümsüyor kâh kuru çehresini kaygı çizgileri gölgelendiriyordu. Hale diyeceği yoktu, fakat bu latif mah-luka karşı olan sevgisi, onu gelecekte pek kuşkulandırıyor, sanki kendi kendine: “Bugün mesut amma, daima böyle kalacak mı?” diye söyleniyordu. Ne yaparsınız? İhtiyarlar gençlerin istikbalini kendi kara düşünceleriyle çevrelerler, bu onların zayıf tarafı.

Baba kız, tepesinde üç renkli bayrağın dalgalandığı köşkün sütunları altına gelmişlerdi, gezinenler Tuileries bahçesinden Carrousel'e buradan gelip geçiyorlardı. Tam o sırada nöbetçiler kalın sesleriyle onlara “Geçilmez artık,” diye bağırıyorlardı.

Kız, parmaklarının ucunda yükseldi. Eski mermer takım

iki tarafını dolduran bir alay süslü kadın gördü. Napoléon oradan çıkacaktı.

“Görüyorsun ya baba!” dedi. “Çok geç kalmışız.”

Dargın dargın surat asışı törende hazır bulunmaya nasıl can attığını gösteriyordu.

“Ne yapalım Julie; olan oldu. Hadi gidelim artık. Ayak altında kalmak istemezsin ya?”

“Yo babacığım, kalalım. Ne olsa imparatoru buradan da görebilirim. Mazallah savaşta ölürse hiç görmemiş olurum sonra.”

Baba bu sözleri işitince titredi. Kızının sesinde ağıtlar gizliydi. Onu şöyle bir süzdü. İnik göz kapaklarının altında yaşlar sezdi. Bunlar öfkeden çok ilk inkisarların [gönül kırgınlığı] mahsulüydü. İhtiyar bir baba için bu teessürün [üzüntü] manasını anlamak hiç de güç değildi. Julie birdenbire kızardı ve bir çığlık kopardı. Bu ani haykırışın sebebini ne babası anlayabilmişti, ne de nöbetçiler. Fakat bu sesi duyan genç bir subay avludan merdivenlere koşarken hemen geri döndü. Bahçedeki taka kadar ilerledi; humbaracıların [topçuların] kocaman; tüylü serpuşlarının [başlıklarının] bir an gizlediği genç kızı gördü. İhtiyarla küçük hanımın hatırı için nöbetçilere bizzat verdiği talimata yan çizdi. Sonra takı kuşatan şık kalabalığın mırıltısına kulak asmadan, sevincinden kabına sığmayan kızcağızı, hafifçe kendine doğru çekti.

İhtiyar, yarı ciddi yarı şaka, “Eh..” dedi. “Artık öfkesinin de telaşının da hikmeti anlaşıldı. Demek törende senin de vazifen varmış.”

Genç adam, “Efendim,” diye cevap verdi. “İyice bir yer bulmak istiyorsanız, konuşmakla vakit kaybetmeyelim. İmparator beklemekten hoşlanmaz. Mareşal tarafından ona haber götürmeye memurum.”

Bir taraftan da teklifsizce Julie'nin koluna girmiş ve onu çabuk Carrousel'e doğru sürüklüyordu.

Kız, Tuileries avlusunun ortasında, kumla örtülü geniş kareler çizen zincirlerle birleştirilmiş sınır taşlarıyla, sarayın kurşunu surları arasındaki küçük meydanlıkta büyük bir kalabalığın beklediğini görerek şaşaladı. İmparatorla kurmayının serbestçe gelip geçmesini temin maksadıyla yerleştirilen nöbetçi kordonu, arı sürüsü gibi vızıldayan bu telaşlı seyircilerin taşmasına mâni olmak için hayli sıkıntı çekiyordu.

Julie gülümseyerek sordu;

“Demek ki merasim pek şahane olacak?”

“Aman dikkat ediniz,” diye haykıran subay onu belinden yakalayarak büyük bir kuvvet ve hızla yukarı kaldırdı ve bir sütunun yanına götürdü.

Bu ani davranış olmasa, az daha mütecessis [meraklı] ak-rabası, bir hayvanın sağrısıyla ezilecekti. Hemen hemen takın altında imparatorun silah arkadaşı olan yüksek rütbeli subayları bekleyen hayvanların on adım gerisinde duran bu beyaz atın gemini Napoléon’un memluku tutuyordu. Egeri yeşil kadifeden ve sırmadandı. Delikanlı babayla kızını sağdaki ilk sınıra taşının yanına, kalabalığın önüne yerleştirdi ve bir baş işaretiyle orada bulunan iki ihtiyar humbaracıya tavsiye etti.

Subay saraya dönerken, az önce atın geri tepmesi yüzünden çehresini saran korku izleri dağılmış, yerine neşe ve saadet belirtileri kaim olmuştu [yerleşmişti]. Zira Julie, ihtimal bu küçük yardıma teşekkür etmek için, ihtimal “nihayet sizi görebileceğim” manasına gizlice elini sıkımişti. Hatta; yanlarından süratle uzaklaşmadan önce subayın hürmetkâr selamına karşılık hafifçe başını da eğmişti.

İhtiyar iki genci mahsus yalnız bırakmıştı galiba. Kızının biraz arkasında ciddi ciddi duruyor, fakat gizlice onu gözetliyordu. Carrousel Meydanı’ndaki muhteşem manzarayı seyre dalmış görünerek; küçüğü kuşkulandırmamaya çalışıyordu.

Hatta Julie, bir ara; hocasından çekinen bir mektepli gi-

bi yüzüne bakınca; ihtiyar ona teveccühkâr ve neşeli bir gülümseyişle cevap verdi. Amma keskin bakışları subayı takım altına kadar takip etmiş, bu süratli sahnenin bir noktası gözünden kaçmıştı. Julie babasının elini sıkarak:

“Ne güzel manzara!” diye fısıldadı.

Carrousel’in bu anda arz ettiği manzara o kadar şairane ve azametliydi ki, hayran kalan binlerce seyircinin dudaklarında hep bu takdir nidası dolaşıyordu. Carrousel parmaklığı boyunca uzanan dar ve kaldırım döşeli sahayı da seyirciler doldurmuştu. Onlar da babayla kızın bulunduğu saftakiler kadar telaşlıydılar.

Bayanların renk renk tuvaleti, Tuileries binalarıyla o sırada yeni kurulmuş bulunan parmaklığın teşkil ettiği geniş ve uzun kareyi bir kat daha kuvvetle belirtiyordu. Az sonra geçit resmi yapacak olan hassa ordusu alayları [hükümdarı korumakla görevli askerler] bu geniş meydanı tutuyor, sarayın tam karşısında arka arkaya dizili on saf halinde mavi renkte heybetli hatlar çiziyordu. Ayrıca, surun ötesinde Carrousel alanında da diğer paralel sıralar teşkil eden birçok süvari ve piyade alayları vardı. Onlar da, parmaklığın ortasını süsleyen ve zirvesinde Venedik’ten gelme muhteşem atlar görünen zafer takımın⁸ altından geçmeye hazırdılar.

Louvre galerilerinin alt tarafına yerleşen ordu muzika takımı vazifedar bulunan Polonyalı mızraklı süvariler tarafın-

---

8 Carrousel zafer takı: Tuileries avlusunun belli başlı medhali önüne kurulan bu bina 1805 zaferi şerefine imparator tarafından inşa ettirilmiştir. İrtifa 15 metre, genişliği 17 metre 60 santim. Kalınlığı 10 metre. Kızıl mermerden sütunlar, tunç başlıklar, Balzac’ın bahsettiği yaldızlı atlar Corinthe’in Güneş mabedinde bulunmuş, Thédose onları İstanbul’a taşıtmış, Doçe Dandolo tarafından Venedik’e götürülmüş, oradan da Napoléon’un eline geçmiştir.

Bu tunç atlar takım üzerinde bir zafer arabasına koşuluydular. Bu boş arabaya Napoléon’un statüsü [heykeli] konulacaktı. 1814 bu tasavvurun tahakkukuna imkân bırakmadı. Tak sonraları muhtelif değişikliklere uğramış 1815’te atlar Venedik’e iade edilmiştir. Septime Sévère’in Forum’daki takımına benzetilmektedir. Fakat mütehassıslar Carrousel Meydanı’nın genişliğiyle mütenasip olmadığını ve modelindeki zarafetten mahrum bulunduğunu söylüyorlar.

dan örtülüyordu. Kum döşeli karenin büyük bir kısmı, askerlik fennine uygun bir tenazurla [simetri] sıralanan bu sessiz kıtaların serbestçe hareket edebilmesi için hazırlanan bir meydan gibi boş bırakılmıştı. On bin süngünün üç köşeli pırlıtları güneşin ışıklarını aksettiriyordu. Askerlerin sorgu-cuyla oynayan hava, onları şiddetli bir rüzgârla eğilip bükülen bir ormanın ağaçları gibi dalgalandırıyor. Bu görmüş geçirmiş, sessiz ve şanlı fırkalar, üniformaların, kol ağızlarının, silahların, kordonların çeşitliliği yüzünden birbirine zıt binbir renk arz ediyordu.

Yüksek ve muhteşem binalar bütün ayrıntıları ve garip arızalarıyla, kavgadan önceki bir savaş meydanının minyatürü olan bu heybetli tabloyu, şairane bir surette çerçeveliyordu. İnsana öyle geliyordu ki erler ve başbuğlar bu binaların hareketsizliğini taklit ediyor. Seyirci gayri ihtiyari bu insan surlarıyla bu taştan duvarları birbirine benzetiyordu. Daha dün kurulan şu beyaz duvarlarla, asırlar görmüş surlara bol bol ışık serpen ilkbahar güneşi, hepsi de geçmişteki tehlikeleri anlatan ve gelecek tehlikeleri vakarla bekleyen bu sayısız yanık çehreleri baştan başa aydınlatıyordu.

Bu insanlardan kurulan çehreler önünde yalnız her alayın kumandanı gidip geliyordu. Mütecessisler, bu gümüşi, lacivert, erguvani, sırma rengi alaca bulaca kıta yığınları arkasında, yorulma nedir bilmeyen altı tane Polonyalı süvarinin mızraklarına bağlı üç renkli şeritleri seçebiliyordu. Polonyalılar, meraklıları, imparatorluğa mahsus parmaklığın yanında kendilerine ayrılan küçük sahaya saldırmaktan menetmek için halkla asker arasında mekik dokuyor, bir sürüyü tarladan geçiren köpeklere benziyorlardı. Hani bu gidip gelmeler de olmasa, insan kendini “uyuyan güzel”in⁹ sarayın-

9 Ormanda uyuyan güzel: Perrault'nun meşhur masalı. Bir perinin gazabına uğrayan bir padişahın kızı yüz yıl uyumaya mahkûm. Amma güzel bir şehzade tılsımı bozarak onu uyandırır. Ve evlenirler. İki çocukları olur: Şafak ve Gün. Onlar ermiş muradına.

da sanacaktı. Humbaracıların uzun tüylü külahlarını yalayıp geçen bahar meltemi kıtaların hareketsizliğini belirtiyor, kalabalığın boğuk mırıltısı askerlerin sessizliğini meydana koyuyordu. Yalnız, arada sırada bir feleğin çınlayışı, yahut dalgınlıkla büyük davula çarpan ve uğultusu imparator sarayında akisler uyandıran hafif bir darbe, uzaklardan gelen ve bir fırtınayı haber veren gök gürültülerine benziyordu. En hakir vatandaşın bile tehlikelerini idrak ettiği bir savaşın arifesinde, Fransa, Napoléon'la vedalaşacaktı.

Bu defa Fransız imparatorluğu için, ya devlet başa ya kuzgun leşe idi. Napoléon'un arma ve levhasının kanat gerdiği bu meydanlıkta aynı sessizlik içinde bekleyen sivil halkın da askerlerin de kafasını hep bu düşünce kurcalıyor gibiydi. Seyircilerin endişeli merakında, Fransa'nın ümidi ve damarlarındaki kanın son damlası olan bu askerlerin de büyük bir payı vardı. Seyircilerin çoğu ile ordudakiler arasında, belki de ebedi vedalaşmalar oluyordu. Amma bütün gönüllerden, hatta imparatora en ziyade düşman olanlardan dahi vatanın zaferi uğrunda Tanrı'ya ateşli niyazlar yükseliyordu. Fransa ile Avrupa arasında başlayan kavgadan en çok bezen kimseler bile, zafer takı altından geçerken, tehlike gününde Napoléon'un bütün Fransa demek olduğunu anlayarak kinlerinden sıyrılmışlardı.

Sarayın saati yarımı çaldı. O anda kalabalığın uğultusu kesildi. Sessizlik o kadar derinleşti ki, bir çocuğun konuşması duyulabilirdi. O anda, bütün hayatı gözlerinde toplanmış gibi duran ihtiyarla kızı, şatonun sütunları altında çınlayan bir kılıç şakırtısı ve mahmuz gıcırtısı fark ettiler.

Birdenbire, şişmanca ve kısa boylu bir adam ortaya çıkıverdi. Sırtında yeşil bir üniforma, beyaz bir pantolon ve ayaklarında uzun süvari çizmeleri vardı. Başından çıkarmadığı üç köşeli şapka da bizzat sahibi kadar büyüleyiciydi. Göğsünde Lejyon donör'ün geniş, kırmızı kurdelesini dalgala-

nıyordu. Belinde küçük bir kılıç asılıydı. Onu bütün gözler aynı anda gördü. Hemen trampetler çaldı. İki orkestra cen-gâver ifadesi, en munis flavtadan büyük davula kadar bütün müsiği aletlerinde tekrarlanan bir hava çalmaya başladı. Bu harpçi davet karşısında ruhlar ürperdi; bayraklar selam durdu. İlk saftan son safa kadar Carrousel'deki bütün tüfekleri birden harekete geçiren muntazam ve muttarit [sürekli] bir hareketle, asker, hazırol vaziyeti aldı. Komutalar yankılar gibi sıradan sıraya uçtu; şevke gelen kalabalığın bağrından “Yaşasın imparator!” avazeleri yükseldi. Her şey ürperdi, çalkalandı, sarsıldı.

Napoléon ata binmiş, bu hareketi, durgun kütlelere canlılık, müsiği aletlerine ses, âlemlere ve bayraklara hamle, bütün çehrelere heyecan vermişti. Sanki, bu asırlar gören sarayın, yüksek galerilerinin duvarları da “Yaşasın imparator!” diye haykırıyordu. İnsanoğlunun yaratacağı sahnelerden değildi bu. Bir büyü, Tanrı kudretinin bir tezahürü, daha doğrusu bu fani saltanatın, gelip geçici bir timsaliydi. Güneş gökteki bulutları onun için dağıtmıştı. Bu kadar aşkla, heyecanla, sadakatle, emellerle kuşatılan adam, peşi sıra gelen “mümtaz bölük”ün birkaç adım önünde duruyordu. Solunda mabeyin mareşali, sağında servis mareşali vardı. Yaratığı bu derin heyecanların kucağında, yüzünün tek çizgisi oynamamıştı.

“Hey kurban olduğum hey. Wagram'da ateş ortasında, Moskova'da cesetler içinde, işte o her zaman put gibi sakinidir.”

Birçok sorulara cevap teşkil eden bu cümleyi genç kızın yanında duran ihtiyar humbaracı söylemişti. Julie birkaç dakika, sükûneti kudretine olan büyük güvencini gösteren bu simaya daldı kaldı. O esnada matmazel Chatillonest'i fark eden imparator, Duroc'a doğru eğilmiş ve mabeyin mareşalini gülümseten bir iki kelime fısıldamıştı.